

О.І. Травкіна

ПРО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЧЕРНІГІВСЬКОГО КОЛЕГІУМУ МЕДИЦИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.

У статті висвітлюються питання навчання медицині студентів з Чернігівського колегіуму у другій половині XVIII ст., умови, у тому числі пільги, які при цьому їм надавалися. Оприлюднено два накази Синоду з Державного архіву Чернігівської області середини XVIII ст. про запрошення на навчання медицині та фармації українських студентів, в яких прописані засоби заохочення з метою вступу до шпитальних шкіл. Наголошується на тому, що запрошували студентів, найчастіше, з українських колегіумів, оскільки вони добре володіли латиною, яку викладали у цих освітніх закладах. Їх забезпечували платнею, харчами, прислугою та оплачували проїзд. Висвітлюється приїзд в Україну за власною ініціативою професора та дивізійного доктора Івана Андрійовича Полетики з метою набору учнів для шпитальних шкіл з українських навчальних закладів. Розкривається внесок випускників Чернігівського колегіуму у розвиток медицини у XVIII ст. Доведено, що поряд з Київською академією Чернігівський колегіум постачав значну кількість студентів для медичних закладів Росії. Показано, що усього серед вихованців Чернігівського колегіуму близько двадцяти відомих медиків XVIII ст. Вони займалися як клінічною практикою, були знаними хірургами, так і науковими дослідженнями. Українські медики були авторами численних наукових праць, підручників з медицини. Вони заснували анатомічні кабінети, природничі музеї, боролися з епідеміями.

Ключові слова: студенти, медицина, фармація, навчання, латина, Чернігівський колегіум, шпитальні школи.

Загальновідомий великий внесок українців у розвиток освіти, духовності, культури, науки, медицини у XVII–XVIII ст. у Росії, згодом Російській імперії. Оскільки рівень культури, освіти в Україні на той час був набагато вищий, ніж у Росії, у тому числі завдяки існуванню тут мережі навчальних закладів європейського типу, зокрема Києво-Могилянської академії, Чернігівського, Харківського, Переяславського колегіумів, то випускників цих навчальних закладів часто й охоче запрошували на навчання та роботу до Росії.

Дослідники кін. XIX – поч. XX ст. зазначали, що «пришельці», тобто вихідці з України та Білорусії, займали найбільш вигідні посади в Росії: від ієрархів до управління консисторій, які ними були влаштовані, від вихователів царської родини до настоятелів монастирів, ректорів, префектів та учителів ними спроектованих шкіл, кабінетних та друкарських вчених, діловодів, дяків та секретарів. Вони реформували богословське вчення, виправили священні та богослужбові тексти, налагоджували друкарство, організували церковну адміністрацію, вносили зміни до форми та змісту тогочасної церковної проповіді, до храмового й домашнього співу, до зовнішності архієрейських будинків та образу їхнього життя; екіпажів та упряжі, одягу служителів, наприклад, півчих, різновидів та складу шкіл, предметів та способів викладання, складу бібліотек, правопису, вимови усної мови і під час читання, суспільних ігор та видовищ росіян. Тут необхідно додати діяльність українців як приходських, придворних, військових та закордонних священників, місіонерів, законоучителів світських шкіл, учителів, екзаменаторів, перекладачів, іконописців та граверів [1, с. III].

Дійсно, більшість церковних ієрархів у першій пол. XVIII ст. у Росії були вихідцями з України. Більша частина російських навчальних закладів, як духовних, так і світських,

були або засновані, або утверджені вихідцями з України. На поч. XVIII ст. Московську слов'яно-греко-латинську академію українці реформували за зразком Києво-Могилянської академії та забезпечили викладачами з України.

Особливо гостра нестача відчувалася у професійних медиках, насамперед, для лікування поранених та хворих у війську, на флоті, особливо під час численних та нескінченних війн, які постійно вела Росія. Відомо про великий внесок українців у розвиток медицини XVIII ст.

Питання навчання студентів із України медицині у XVIII ст. та роль українських медиків знайшли висвітлення у ряді праць вчених [2]. Проте окремої статті, в якій би досліджувалося навчання медицині студентів з Чернігівського колегіуму у цей час, умови, у тому числі пільги, які при цьому їм надавалися, до сих пір немає. Тому публікація на цю тему, зокрема архівних документів, є актуальною на сьогоднішній день.

Для підготовки лікарів при Московському та Петербурзькому генеральних сухопутних шпиталях, а також Петербурзькому, Кронштадському морських адміралтейських шпиталях, були створені шпитальні школи. У кінці XVIII ст. вони були реорганізовані у Медико-хірургічні академії. Треба зазначити, що в Україні при Єлизаветградському генеральному шпиталі була заснована у 1788 р. Єлизаветградська медична школа.

Викладали у них медичні дисципліни, як правило, іноземці латиною, яка вважалася універсальною європейською мовою науки, освіти і культури. В українських навчальних закладах, створених за зразком європейських колегіумів, теж основна увага приділялася вивченню латинської мови. Освоєння класичної латини відбувалося на основі ретельного студіювання текстів античних та християнських авторів, спеціально відібраних і пристосованих для шкільної практики. Тому випускників Києво-Могилянської академії, Чернігівського, Харківського, Переяславського колегіумів, які добре знали латину, почали активно запрошувати до Росії для навчання у шпитальних школах з метою підготовки лікарів.

У 1754 р. Синод на прохання директора Медичної колегії П. 3. Кондоїді дав наказ Київському, Чернігівському, Білгородському та Переяславському архієреям, Московській слов'яно-греко-латинській академії, щоб вихованців цих навчальних закладів, які бажають навчатися медицині, безперешкодно відпускали до медичних шкіл [3]. У цей час в Україну за власною ініціативою приїхав професор та дивізійний доктор Іван Андрійович Полетика з метою набору учнів для шпитальних шкіл із українських навчальних закладів. Він народився 1722 р. у сотенному містечку Ромни Лубенського полку (нині м. Ромни, районний центр Сумської області), походив з родини козацької старшини. Іван Полетика здобув освіту у Києво-Могилянській академії, навчався у Німеччині, у Кільській медичній академії, потім на медичному факультеті Лейденського університету (Нідерланди). Тут він перший із вихованців Києво-Могилянської академії захистив докторську дисертацію. Івана Полетику обрано

професором Кільської медичної академії. Після повернення до Петербурга він підтвердив звання доктора та професора, очолив Санкт-Петербурзький генеральний шпиталь. Приїзд його в Україну з метою набору студентів для навчання медицині, відомий його виступ у стінах Києво-Могилянської академії, на який відгукнулося 55 студентів, хоча перед ним ставилося завдання про набір 30 студентів, фактично поклав початок організованому навчанню української молоді лікарській справі в межах Російської держави. Документ, що зберігається в Державному архіві Чернігівської області і подається нижче, свідчить, що Іван Полетика також відвідав і Чернігів [4, арк. 131]. Поки що невідомо, скільки бажаючих із Чернігівського колегіуму відгукнулися на заклик Івана Полетики, проте доведено, що поряд із Київською академією Чернігівський колегіум постачав значну кількість студентів для медичних закладів Росії. Починаючи з другої половини XVIII ст., після наказів Синоду, Медичної колегії про відправлення студентів «знающихъ по латыни и въ состоянии добропорядочномъ, которые б не меньше 14 и не старше 20 летъ были» [5, с. 29], із Чернігівського колегіуму також регулярно відсилалися для навчання медицині студенти різних станів.

У 1770 р. був виданий наказ: «В рассуждении, что ныне при Московском генеральном госпитале находится ученических вакансий двадцать одна (большое число учеников из госпиталя было откомандировано на борьбу с чумой – Палкин Б.Н.) приказами в Киев к доктору Митрофанову и к городowym лекарям в Переяславе Францу Вольфу, в Чернигов Узнанскому послать указы, чтобы они... постарались приглашать студентов, желающих определяться к обучению медико-хирургии» [5, с. 29].

У 1770 році до Московського шпиталю вступили вихованці Чернігівського колегіуму П. Малахов, Г. Мокринець, у 1772 р. – Я. Стефанович-Донцов, М. Стефанович та інші. У 1774 р. до медичної школи при Московському генеральному шпиталі було відправлено п'ять студентів: Я. Єнька та І. Хотинського – синів священників, П. Горбатовського та М. Лотаковського – з козацького стану, П. Полторацького – із посполитих [6, арк. 1–4].

Навчання в шпитальних школах офіційно тривало 7 років, проте на практиці воно продовжувалося 4–5 років. Уже через 1–2 роки, за умови успішного навчання, студентам надавалося звання підлікаря, після закінчення школи – лікаря. За тривалу службу лікар міг отримати звання штаб-лікаря. Згідно наказу 1728 р. штаб-лікар отримував офіцерське звання капітана-поручика, лікар – підпоручика. У шпитальних школах вивчали анатомію, патологію, фармакологію, хірургію, внутрішні хвороби, навчалися готувати ліки. Уже з перших років навчання студенти займалися клінічною практикою, працюючи у шпиталях.

Усього ж серед вихованців Чернігівського колегіуму близько двадцяти відомих медиків XVIII ст. П.А. Загорський (1764–1846 рр.) – академік, засновник першої анатомічної школи в Росії, автор понад ста наукових праць, рефератів, рецензій, довгий час очолював кафедру анато-

мії, фізіології у Медико-хірургічній академії. Автор підручника з анатомії. На честь наукових заслуг академіка була відлита золота медаль і заснована премія його імені за кращі роботи з анатомії. У святкуванні 50-річного ювілею наукової, педагогічної і громадської діяльності П.А. Загорського взяло участь багато видатних діячів науки і культури, зокрема О. Пушкін та І. Крилов.

Його учнем й послідовником був І. Буяльський (небіж у других П.А. Загорського) (1789–1866 рр.) – вихованець Чернігівської семінарії, якому П. Загорський передав кафедру, анатомічний музей, написаний ним навчальний посібник. Він став видатним хірургом, набув світової слави завдяки своїм науковим працям, насамперед, «Анатомо-хірургічним таблицям», які були перекладені на багато мов світу. І. Буяльський намагався врятувати смертельно пораненого на дуелі О. Пушкіна.

«Патріарх лікарів російських», почесний член Академії наук Й. Каменецький (1750–1823 рр.) написав першу частину підручника з медицини для духовних семінарій (другу частину написав Я. Сапойлович), який перевидавався дев'ять разів, був перекладений на грузинську та вірменську мови. Й. Каменецький першим серед українських та російських лікарів був призначений на посаду лейб-медика (придворного лікаря). До нього цю посаду обіймали виключно іноземні спеціалісти.

Ю.Т. Білопольський (1752–1799 (?) рр.) був головним лікарем в армії видатного полководця О. Суворова, один із засновників військово-санітарної медицини. С. Успенський (1766–1838 рр.) – автор декількох наукових праць, був широко знаний у Москві як видатний хірург. П. Малахов (1753–1807 рр.) – губернський лікар в Чернігові, разом з О. Шафонським брав участь у складанні першого медико-топографічного опису Чернігівської губернії (1797 р.). Г. Мокринець (1755–1804 рр.) – провідний хірург Московського шпиталю. Я. Сандул-Стурдза (1756–1810 рр.) займався дослідженням прокази в Криму. Я. Стефанович-Донцов (1752–1829 рр.), І. Стефанович-Донцов (1753–1833 рр.), П. Піддубик-Суцєвський (1756–1811 рр.) – автори наукових праць з різних питань медицини. І. Тишевський (1760–1830 рр.) – міський лікар у Полтаві, на свої кошти побудував лікарню, разом з П. Піддубником-Суцєвським (1756–1811 рр.) написав працю «План постановления малороссийской черниговской семинарии студентов первым основаниям врачебной науки» (1802 р.). П. Шарой (1751–1832 рр.) керував Єлисаветградською медико-хірургічною школою – першим медичним навчальним закладом в Україні [7, с. 139], очолював її упродовж 10 років аж до закриття. Школа підготувала понад 250 лікарів і підлікарів.

У 70-ті роки XVIII ст. у Московському університеті на медичному факультеті навчалися вихованці Чернігівського колегіуму Ф. Політковський і Ф. Куріка. Ф. Політковський (1753–1809 рр.) – доктор медицини, захистив дисертацію в Лейденському університеті, професор Московського університету, представник епохи раннього Просвітництва, видатний клініцист XVIII ст. На власні кошти утримував

стипендіатів в університетах, сприяв виданню наукових журналів. Власним коштом він разом з П. Сохацьким відкрив лікарню, зробив спробу організувати народні училища на громадські кошти [7, с. 103]. Створив при Московському університеті природничо-історичний музей, який за відгукami сучасників був найкращим в Європі. Ф. Куріка (1755–1785 рр.) закінчив із золотою медаллю медичний факультет Московського університету. Разом з Ф. Політковським був направлений у Нідерланди, захистив докторську дисертацію в Лейденському університеті, продовжив освіту у Франції. Викладав у Московському університеті латиною мінералогію, зоологію, ботаніку, хімію [7, с. 76].

Нижче оприлюднюються два накази Синоду від 14 березня 1754 р. та від 6 липня 1761 р. єпископу Чернігівському і Новгород-Сіверському Іраклію Комаровському, в яких зазначені умови та пільги студентам, що побажають навчатися у шпитальних школах Петербурга, Москви та Кронштадта [3; 4]. У них йшла мова про те, що студентам із навчальних закладів Києва, Харкова, Чернігова та Переяслава для навчання медицині та фармації буде надаватися не лише платня, але й офіцерські ранги. Платня визначалася у розмірі 2 крб. на місяць, а також надавалося безкоштовне житло, дрова, свічки, харчі та одна прислуга декільком студентам. Після успішного навчання та отримання звання підлікаря такі студенти могли отримувати 5–7 крб. на місяць. У разі, коли підлікарі будуть направлені на роботу в армію та інші місця, то вони отримуватимуть платню 10 крб. на місяць, лікарі, в залежності «по совокупленном искусству» – від 10 до 25 крб. на місяць, при цьому їм надаватимуться «определенные при тех местах разные довольствия» та вони будуть перебувати в оберофіцерському ранзі підпоручика. До речі, у 60-ті роки XVIII ст. префекту Чернігівського колегіуму платили 30 крб. на рік, у 1780 р. він отримував вже 50 крб. на рік, вчителі – від 35 до 40 крб на рік [8, с. 828]. Їх також забезпечували харчами, свічками, дровами. Кілограм борошна тоді коштував від 0,5 коп., курка – 1 коп., кілограм коров'ячого масла – 4 коп., качки, індички коштували по 5 коп.

Також тим лікарям, які матимуть можливість бути при дворі Її Імператорської Величності гофхірургами (допомогали придворним лейбмедикам, лікували придворних та прислугу – О. Т.) чи при армії Її Імператорської Величності у шпиталях або інших місцях штаб чи головними лікарями, обіцялися ще більша платня та різні пільги.

Студентам, які навчалися при аптеках фармації, обіцяли 4 крб. на місяць, а також житло, дрова, свічки, прислугу. Аптекарським же підмайстрам, в залежності від успіхів у навчанні, платня встановлювалася від 10 до 15 крб. Аптекарі отримували від 300 до 600 крб. на рік та інше «довольствие». У наказі від 14 березня 1754 р. зазначалося, що навчання проводиться і буде проводитися загальною для всіх вчених людей латинською мовою і платня та пільги студентам будуть залежати від успіхів у навчанні та поведінці. Студентів, які бажали навчатися медицині чи фармації, наказано відпускати на навчання без зволікань. Їм необхідно було мати атестат від навчального закладу про те, що

вони пройшли курс граматичних класів, риторики «и хотя несколько философии», а також паспорт. Для того, щоб ще більше заохотити до навчання малозабезпечених студентів медицині та фармації, проїзд на навчання здійснювався казенним коштом, і на це виділялося 10 крб. на чоловіка.

Документи друкуються мовою оригіналу на підставі правил передачі кирилических текстів XVI–XVIII ст. популярним методом із збереженням усіх фонетичних, лексичних та стилістичних особливостей оригіналу. Нерозібрані слова позначені трьома крапками.

«Указ Ея Императорского Величества и Святейшего Правительствующаго Синода епископу Ираклию.

Медицинская канцелярия доношением о в медикохирургии и формации воспитав в тех искусствах произвеств в лекари и аптекаре в учрежденных семинариях в Киеве, Харкове, Чернигове и в Переяславе из малороссийских людей имеетса самоохотно к наукам прилежавщия притерпеваая при том крайнюю в содержании своем нужду которыя ежели похотят участие приняты определением вказанные гошпитали и аптеки для обучения медикохирургической и формации ...не токмо жалование, но и ...во офицерские ранги состоять имеют ибо определяемы для обучения медикохирургии вказанных гошпиталиях в Санкт-Петербургских и Кронштатского не токмо что от них ничто не требуется и учителя все содержатса на казенном коште, но еще оным ученикам для содержания их жалования приизводится по 2 рубли на месяц и сверх того свободная квартира дрова свечи и доволная пища дается им от гошпитали и несколькими для услужения определяется слуга, а в московской гошпитали жалование по статьям бывает разное, а протчие вышепказанное довольствие равномерно получают имеет в силу генерального в шпиталях регламента. Когда же они прилежанием своим стойко совокупают искусство что по усмотрению в содержащихся по третям года экзаминах оказывают себя достойными ко определению подлекарями то тем чинам производимы бывают безобидно и жалование при тех гошпиталиях бывает им определяемое смотря по успехам их по пяти и по семи рублев на месяц и при том квартиру дрова свечи пищу услужение получают против учеников еще лутшее, когда же тем подлекарским чинам по определению при армии и в другия места явится достойны то по десяти рублев на месяц определяется им жалования и уже вышеписанных довольствий кроме квартиры не получают, когда же удостовится быть лекарем то смотря по совокупленном искусству определяются в положенном месте с жалованием по десяти по пятнадцати по двадцати и по двадцати по пяти рублей на месяц, и при том получает определенные при тех местах разные довольствия и состоят в оберофицерском подпорутчиском ранге, а которые удостоится быть при дворе Ея Императорского величества гофхирургами или при армии Ея Императорского величества в гошпиталиях и в других местах штап и главными лекарями те и более того жалования и разныя довольствие получают, а в казенные Ея Императорского величества аптеках обучающимся фармации ученикам без всякой платы жалование производится по четыре рубли на месяц и при том

дается свободная квартира дрова свечи и услужение, когда же совокуплениемъ искусства удостоятся быть гезелями сиречь аптекарскими подмастерьями жалование им определяется по смотря успехам к искусству по десяти по двенадцати и по пятнадцати рублей на месяц и при том равномерно получают свободную квартиру дрова свечи и услужение от тех же аптек когда же удостоятся быть аптекарями жалование определяется по триста, по четыреста и до шестисот рублей в год; при том все вышеописанные довольствия и другие по разности мест положенія получают, учение какъ лекарско-го так и аптекарского искусств в гошпиталиях и во аптеках дается и даваться будет на общем всех ученых людей языке латинском и медицинская канцелярия в произвожденіи в вышепоказанныя чины и во определении денежного жалования справедливое чинить рассмотрение единственно по оказуемым успехам и прилежанию к науке и по добропорядочному и достохвалному в житіи поведенію, отчего следует что произвожденіе их от них самих зависит и требовала чтоб в разсужденіи уповаемого плода и служб Ея Императорскаго величества и по зъ вышеозначенным малоросійским людям вышепоказанные семинарии об оном о всем публиковать указами, дабы желающія определением в службе Ея Императорскаго величества обучится медикохирургіи в казенных гошпиталиях а формации в казенных аптеках указанным жалованиям и протчими довольствиями, с тем чтоб впредь верно поданническую свою службу Ея Императорскому величеству продолжали при тех али бы Москву и явились во оной канцелярии а в несбытность оной в медицинской канторе и объявили свое к тому определению желаніе приказным порядком по сему по достоинству их и учиненным в тех семинариях успехам определены будут к которой тех двух наук больше склонности иметь сами покажут и в которой казенной гошпитали или аптеку сами пожелают и впредь по успехам в науке и допропорядочному и похвальному в житіи о веденію произведены удоволствованы будут безобидно и в непродолжительном времени, точію должны они будут объявлять при том от тамошних ректоров и префектов достоверные аттестаты, в том что они будучи при тех семинариях выучились уже грамматики и ея частей реторики и хотя несколько философіи и при том бы отпуске их указной иметь паспорт откуда надлежит, а без тех обстоятельств приняты не будут и по указу Ея Императорскаго величества Священный Правительствующий Синод приказали:

о таковом предприятии означеную канцелярію учреждения и дабы самохотно желающія из семинарій студенты к вышеозначенному обученію надлежащим порядком в тое медицинскую канцелярію или оной в кантору отпущены были без задержанія к Вашему Преосвященству и преосвященным киевскому, переяславскому и белгородскому архіереям такъ же в Московскую славеногреколатинскую академию послать указы и преосвященному Ираклию епископу Черниговскому и Новгородка Северскаго учинить о том по сему Ея Императорскаго величества указу что остальным указы посланы.

Марта 14 1754 года, получен 7 апреля 1754 года. Публикован в церкви Бориса и Глеба 17 апреля 1754 года» [3].

«Указ Ея Императорскаго величества Самодержавицы Всероссийскія из канцелярии епископы Черниговской коллегіум Черниговской. Префекту иеромонаху Гавриилу; како указ Ея Императорскаго величества Самодержавицы Всероссийскія из Святейшаго Правительствующаго синода к Господину архипастырю нашему Преосвященному Ираклию епископу Черниговскому и Новгородка Северскаго прошлаго марта 14 сего 1754 года № 645: об отпуске самохотно желающих из семинарей студентов к означенному в том указе обученію надлежащим порядком в медицинскую канцелярію или оной в кантору без задержанія с надлежащим от тамошнего ректором и префектом с засвидетельствованіем чего они выучились достоверными аттестатами состоялся и Его Преосвященству сего апреля 7 дня 1754 года получен...и от для действительна по одному исполненія ... в школах коллегіум Черниговского и тех посылается; и коллегіум Черниговского префекту Иеромонаху Гавриилу в... желающих коллегіум Черниговского студентов без упущенія и малейшаго с изображенія в томъ Указе обстоятельств чинить по оному Ея Императорскаго величества указу кафедры Черниговской эклисиарх и ризничій Иеромонах Тимофей. Апреля 1754 года 30 дня. Катедральный писар Иеромонах Герман» [3, арк. 77].

«Указ Ея Императорскаго величества самодержцы Всероссийскія из Святейшаго Правительствующаго Синода преосвященному Ираклию епископу Черниговскому и Новгородка Северскаго. Святейшему Правительствующему Синоду в сообщенном Правительствующаго Сенату...объявлено: в прошлом 1759 19 сентября Правительствующему Сенату медицинская канцелярія объявила учиненное оное канцеляріей Святейшим Правительствующим Синодом о употребленіе и с Киевского из протчих тамошних семинарій студентов ко обученію в медикохирургіи и фармаціи учрежденію и при том представляла, что желающих к службе обучатся в том медикохирургіи и фармаціи вышеозначенных семинарій студентов и обучившимся латинскаго языка семинаристам в рассужденіи их скудности на проезд производить по десяти рублей человеку не в зачет определяемого им жалования и того же числа по определению Правительствующаго Сената велено чинить о том по оному медицинской канцелярии представленіе. Ныне же она канцелярія Правительствующаго Сената доношеніем требовала, чтоб профессора и дивизионнаго доктора Полетика для его нужд впустить в Малоросію на четыре месяца при чем же поручить и из находящихся там при епархиальных семинаріях студентов семинаристов охотно желающих ко обученіям в медикохирургию ныне человек хотя до тридцати или сколько явити точію понятных к науке и кой же семинариев схоронными аттестатами уволены будут пристойным образом приглагая отправить в Москву и Санкт-Петербург на казенном коште к чему указом из Правительствующаго Сената 1755 года велено медицинской канцелярии употребить на каждого человека до десяти рублей. Когда же оные придут распределить с их здесь и в Москву по гошпитала-

лям на случившіся вакації, а когда за неимением оных на время и сверх комплекта с жалованием и порцією противу комплектных и с тех же мест же куда оным производится, а именно при сухопутном из главного комисариата на адмиралтейских гофшпитальных же адмиралтейства, доктору Полетике за тот труд на показанное время сколько в отпуску он пробудет определяемое жалование и с комисариата произвести без вычета и Правительствующим Сенатом определено: означенного Полетика для порученного ему в той канцелярии в Киев из архіерейских семинаріев студентов желающих ко обучению в медикохирургію до тридцати человек и более достойных выбрать отправить и при том для его собственных нужд в Малоросію проезд ему позволить, а чтоб он больше четырех месяцев при всем том не продолжился, в том обязать его ... и на то время жалование ему по представлению медицинской канцелярии произвести и тем студентам по вступлении их к медицинским наукам, хотя они сверх вакацій будут но против протчих жалование производить адмиралтейских гофшпиталей в адмиралтейской коллегіи, а сухопутные главного комисариата от правления им чинить на казенном коште давая по два человека по одной ямской подводе и на оные подводы прогонные деньги употребить так, как по указу Правительствующаго Сената 1755 года велено до 10 рублей на каждого человека на счет статьи кантору, з белгородской или киевской губернии канцелярей, о чем куда надлежит указы Сената посланы. Указы Синода Ираклию, Арсенію митрополиту Киевскому, епископам Гервасію Переяславскому, Иоасафу Белогородскому 6 июля 1761 года» [4].

«Рапорт о получении указа

... что мною в прибытии вышеозначенного профессора и дивизионного доктора Полетика в Чернигов за объявлением в Коллегіуме моем Черниговском вышепрописанного указа, если кто из находящихся в оном коллегіуме моем студентов ко обучению в медикохирургіи и формации ехать в Москву и в Санкт-Петербург пожелает, в отпуску от них по надлежащем (?) и в чем по силе прежде присланных из Святейшаго Правительствующаго Синода по тем вышеписанных указов...учинено будет 16 августа 1761 года» [4, арк. 130–131].

ДЖЕРЕЛА

1. Харлампович К.В. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. Казань : Издание книжного магазина М.Г. Голубева, 1914. Т. 1. 878 с.
2. Добровольский П. К истории Черниговской духовной семинарии. О посылке черниговских семинаристов в медицинскую науку. *Черниговские епархиальные известия. (Часть неофици.)*. 1901. № 15, с. 533–538.; Палкин Б.Н. Русские госпитальные школы XVIII века и их воспитанники. Москва : Медгиз, 1954. 271 с.; Бородій М.К. Данило Самійлович Самойлович. Київ : Наукова думка, 1987. 152 с.; Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець XVII – перша половина XIX ст. Бібліографічний словник. Вип. 1. Київ : МОЗ України. Державна наукова медична бібліотека, 1997. 240 с.; Чернігівський колегіум / Нац. архіт.-іст. заповідник «Чернігів стародавній». [авт. кол. : Ольга Травкіна (кер. та ін.)]. Чернігів : Видавць Лозовий В.М., 2012. 237 с.
3. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 679, оп. 1, спр. 722, арк. 73–77.
4. ДАЧО, ф. 679, оп. 1, спр. 810, арк. 128–131.
5. Палкин Б.Н. Русские госпитальные школы XVIII века и их воспитанники. М. : Медгиз, 1959. 272 с.
6. ДАЧО, ф. 679, оп. 1, спр. 1065, арк. 4.
7. Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець XVII – перша

половина XIX ст. Бібліографічний словник. Вип. 1. / авт.-упоряд. С. М. Булах [та ін.]; фак. ред. і наук. консультант С.М. Старченко. К. : 1997. 239 с.

8. Благовещенский М. Извлечение из материалов по истории Черниговской семинарии. *Черниговские епархиальные известия. (Часть неофици.)*. 1903. № 23, с. 814–831.

Travkina O.I. To the education of medicine of students of Chernihiv Collegium in the second half of the 18th century

The article deals with the teaching of medicine of the students of Chernihiv Collegium in the second half of the eighteenth century and the conditions, including the privileges that were provided to them. Two orders of the Synod of the State Archives of Chernihiv region in the middle of the eighteenth century about the invitation of studying medicine and pharmacy of Ukrainian students, which spelled out the means of encouragement for the purpose of enrollment in hospital schools were published. It has been shown that acute shortages were felt in the professional medical staff for the treatment of the wounded and sick soldiers, afloat, especially during the numerous and endless wars that had been constantly waged by Russia. The reasons of studying Latin in medical institutions are revealed. It is emphasized that students were invited, most often, from Ukrainian Collegium, because they had a good command of Latin, which was taught in those educational institutions. They were originally from the families of priests, Cossacks, townspeople, and Commonwealths. They were provided with pay, food, servants and paid for travel. Pupils were required to have a certificate of study and the passport. Arrival to Ukraine is initiated on the initiative of Professor and Divisional Doctor Ivan Poletyka for the purpose of recruiting students for hospitals from Ukrainian educational institutions. It is noted about his visit to Chernihiv Collegium. The problem of training professional physicians in connection with the plague epidemic in the early 1770s was shown. It is proved that, together with Kyiv Academy, Chernihiv Collegium provided a large number of students for medical institutions in Russia. It is shown that among the students of Chernihiv Collegium there were about twenty well-known physicians of the eighteenth century. The contribution of the graduates of Chernihiv Collegium of the development of medicine in the eighteenth century is revealed.

Key words: students, medicine, pharmacy, training, Latin, Chernihiv Collegium, hospital schools.

REFERENCES

1. Kharlampovych, K.V. (1914). *Malorossiiskoe vlianiye na velikorusskuiu tserkovnuiu zhynz [Little Russian influence on the Great Russian church life]*. (Vol. I.) Kazan: Izdanie knyzhnogo magazina M.H. Golubeva. [in Russian].
2. Dobrovolskii, P.K. (1901). K Istorii Chernygovskoi dukhovnoi seminarii. O posylke cherny2. govskikh seminaristov v meditsynskuiu nauku. [To the history of the Chernihiv Theological Seminary. About sending Chernihiv seminarians to medical science]. *Chernigovskiiye eparkhialnyye izvestiia. (Chast neofits.)* – Chernihiv diocesan news. (Part of the unofficial). 15. pp. 533–538. [in Russian].
3. Palkin, B.N. (1954). *Russkiye gospiatalnyye shkoly 18 veka I ih vospitanniki. [Russian hospital schools of the XVIII century and their pupils]*. Moscow: Medgiz. [in Russian].
4. Borodii, M.K. (1987). *Danylo Samiilovych Samoiilovych. [Danilo Samiylovich Samoiilovich]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
5. Travkina, O.I. (Ed.) (2012). *Chernihivskiyi collehium. [Chernihiv Collegium]*. Nats. arkhiv.-ist. zapovidnyk «Chernihiv starodavnii». Chernihiv: Vydavnistvo Lozovyi V.M. [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi arkhiv Chernihivskoi oblasti, f. 679, op. 1, spr. 722, pp. 73–77.
7. DACHO, f. 679, op. 1, spr. 810, pp. 128–131.
8. Palkin, B.N. (1954). *Russkiye gospiatalnyye shkoly XVIII veka i ikh vospitanniki. [Russian hospital schools of the XVIII century and their pupils]*. Moscow: Medgiz. [in Russian].
9. DACHO, f. 679, op. 1, spr. 1065.
10. Medytsyna v Ukraini. Vydadni likari. Kinets XVII – persha polovyna XVIII st. *Bibliografichnyi slovnyk. (1997)*. [Medicine in Ukraine. Outstanding doctors. The end of the 18th - the first half of the 19th century. Bibliographic Dictionary]. (Issue.1). Kyiv: MOZ Ukrainy, Derzhavna naukova medychna biblioteka. [in Ukrainian].
11. Blahoveshchenskii, M. (1903). *Izvlachenie iz materialov po istorii Chernygovskoi seminarii. [Extract from materials on the history of the Chernigov seminary]*. *Chernigovskiiye eparkhialnyye izvestiia. (Chast neofits.)* – Chernihiv diocesan news. (Part of the unofficial). 23, pp. 814–831.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2020 р.
Рекомендована до друку 10.03.2020 р.

